20/05/2020

Πνευματικά συμπεράσματα από την δοκιμασία του Κορωνοϊού

Μητροπολιτικό Έργο / Ι.Μ. Μάνης

Του Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ'

Ἐκτός ἀπό τά διοικητικῆς καί ὀργανωτικῆς φύσεως συμπεράσματα, ἡ πρόσφατη δοκιμασία τῆς πανδημίας τοῦ κορωνοϊοῦ φέρει στό κοινωνικό καί δή ἐκκλησιαστικό γίγνεσθαι καί πνευματικά συμπεράσματα. Δέν ἐπιτρέπεται, ἄλλωστε, ἡ ὅλη αὐτή ὑγειονομική κρίση καί περιπέτεια στή ζωή ὅλων τῶν ἀνθρώπων νά μᾶς ἀφήσει ἀδιάφορους, νωθρούς καί ὀκνηρούς, ἐξ ἐπόψεως πνευματικῆς, χριστιανικῆς παιδαγωγίας καί θρησκευτικῆς ἐν γένει καταστάσεως. Πάντοτε, ἕνας αὐτοέλεγχος, μία αὐτεπίγνωση καί μία μελέτη τῶν δεδομένων τά ὁποῖα παρουσιάζονται ἐνώπιον μας εἴτε ἀπό τήν προσωπική μας ἐμπειρία εἴτε μέσῳ τοῦ ἔντυπου καί προφορικοῦ λόγου δίδουν, ὅλα αὐτά, τήν εὐκαιρία μιᾶς πνευματικῆς ἀποτίμησης. Κατά τήν ταπεινή μας, λοιπόν, ἄποψη, τέσσερα θέματα, μεταξύ ἄλλων βεβαίως ἐξόχως σημαντικῶν, παρουσιάζουμε ὡς πνευματικά

συμπεράσματα στίς παρακάτω γραμμές, τά ὁποῖα ἔρχονται στό προσκήνιο:

1ον. Ἡ Ἐκκλησία.

Στίς ἡμέρες μας τό πρῶτο θέμα εἶναι τό ἐρώτημα: Τί εἶναι Ἐκκλησία; Καί τοῦτο, γιατί παρουσιάζεται μία λανθασμένη ἀντίληψη περί τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλοι θεωροῦν ὅτι Ἐκκλησία εἶναι ἡ διοίκηση, οἱ κληρικοί μόνον. Ἄλλοι ἔχουν τήν ἄποψη ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἁπλῶς ἕνα νομικό πρόσωπο δημοσίου δικαίου, μία ΜΚΟ, ἕνα κοινωφελές ἵδρυμα, ἕνα σωματεῖο ἀστικοῦ δικαίου, μία ὀργάνωση, ὅπως ὅλες οἱ ἄλλες κοινωνικές ὀργανώσεις. Μία ὀργάνωση γιά νά στηρίζει ψυχολογικά τούς ἀνθρώπους μέ τίς ποικίλες ἐκδηλώσεις της. Ἔπειτα ἄλλοι θεωροῦν ὅτι εἶναι μία κρατική ὑπόσταση ἤ ἕνα ὀργανικό τμῆμα τοῦ κράτους. Μέ τίς παραπάνω ὅμως ἀντιλήψεις, φθάνουμε ἐπακριβῶς σέ μία ἄλλης φύσεως ἰδέα καί εἰκόνα γιά τήν Ἐκκλησία. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία θεωρεῖται καλή γιά ἐκδηλώσεις, ὥστε ἀπασχολεῖ τούς ἀνθρώπους ἤ γιά νά προσφέρει κοινωνική ὑλική βοήθεια ἀλλά μέχρις ἐκεῖ. Ὡς ἐπίσης καλή εἶναι καί χρήσιμη γιά τήν συνοχή καί ἠρεμία τῆς κοινωνίας καί τήν ἱστορική συνέχεια τοῦ Ἔθνους. Ἀλλά καί ἀπό ἄλλους φθάνουμε στό σημεῖο νά θεωρεῖται ἡ Ἐκκλησία ὅτι ἔχει μία ὄψη σκοταδιστική, ὀπισθοδρομική, ἐχθρική πρός τόν σύγχρονο ἄνθρωπο καί φυσικά ἀκατανόητη. Καί ἄλλοι βέβαια διατείνονται ὅτι δέν ἐκσυγχρονίζεται καί ὅτι ζεῖ στόν μεσαίωνα.

Τό ζήτημα ὅμως τί εἶναι Ἐκκλησία δέν εἶναι ἁπλό καί εὔκολο. Δέν μπορεῖς μέ ἐπιπόλαιες σκέψεις ἤ ἀνθρώπινα διανοήματα νά τό προσεγγίσεις. Ὅπως ἀκριβῶς στό χῶρο τῆς ἐπιστήμης ὑπάρχει ἡ ἄβυσσος τῶν μυστηρίων της, τοιουτοτρόπως καί στή πνευματική ζωή, ὅπου ἀνήκει τό γεγονός τῆς Ἐκκλησίας, ὑπάρχει τό μυστήριον. Ἀλλά ὅταν λέγουμε μυστήριο, δέν ἐννοοῦμε κάτι τό κρυφό καί μυστηριῶδες, ἀλλά μυστήριον εἶναι τό ἰδιάζον χαρακτηριστικό πού συνθέτει τήν παρουσία τοῦ ἀχρόνου καί ἀπείρου Θεοῦ μέσα στό χρόνο καί τόπο, ὡς θεία ἀγάπη ἐκχεομένη πρός τό ἀνθρώπινο γένος. Καί τοῦτο συντελεῖται μέ τήν ἐνανθρώπηση καί τό σταυρό καί τόν θάνατο καί τήν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καί συνάμα, ἔνδον στό μέγα μυστήριο τήν Ἐκκλησία. Ὁ ἄνθρωπος δέν εἶναι δυνατόν μέ τόν νοῦ του νά εἰσδύσει στό βάθος τοῦ περιεχομένου τῆς ἔννοιας τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ ἀδυναμία αὐτή τοῦ ἀνθρώπου ὀφείλεται στό ὅτι ἡ Ἐκκλησία συνάπτεται πρός αὐτόν τόν Θεόν. Ποῖος μπορεῖ νά εἰσδύσει, νά πλησιάσει, νά ἀποδείξει καί νά καταλάβει τί εἶναι ὁ Θεός! Καί ὅταν λέμε Θεός, ἐννοοῦμε τόν Τριαδικόν Θεόν. Καί ποιός εἶναι ἱκανός νά εἰσδύσει στό μέγα μυστήριο τῆς Ἁγίας Τριάδος; Γι’ αὐτό καί δέν ὑπάρχει πλήρης ὁρισμός γιά τήν Ἐκκλησία καί μόνον μέ εἰκόνες εἶναι δυνατόν νά προσεγγίσουμε τόν μυστηριακό χαρακτῆρα τῆς Ἐκκλησίας, τόν θεανθρώπινο χαρακτῆρα της.

Ἔτσι τό μυστήριο Ἐκκλησία δέν σταματᾶ στή λογική. Τήν ὑπερβαίνει. Δέν εἶναι

κάτι τό παράλογο ἀλλά εἶναι κάτι τό ὑπέρλογο πού ἀνήκει στούς πνευματικούς νόμους. Τό Μυστήριο μένει πάντα μυστήριο καί ὅταν ἐπιχειρήσεις νά τό ἀπομυστηριοποιήσεις τότε παύει νά εἶναι τό ἀπόρρητο σχέδιο τοῦ Θεοῦ, ἡ παρουσία καί ἡ Χάρις Του στόν κόσμο καί καθίσταται ἐντελῶς γήϊνο καί ἀνθρώπινο. Ἔτσι μόνον μέ τούς ὀφθαλμούς τῆς ψυχῆς προσεγγίζεται τό Μυστήριον Ἐκκλησίας. Γι' αὐτό ἡ Ἐκκλησία, εἶναι ἄλλη πραγματικότητα πού σ' αὐτή ἐνεργεῖ ἀδιάκοπα τό Ἅγιο Πνεῦμα καί δέν εἶναι πρόσκαιρη ἀλλά αἰώνια. Ἐπί πλέον γιά νά καταλάβεις ἔστω ἀμυδρῶς τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία καί τί ἐπιτελεῖ εἶναι ἐπάναγκες νά γνωρίσεις τόν Χριστό. Ποῖος εἶναι ὁ Χριστός; Εἶναι μῦθος; Εἶναι ἕνας ἰδεολόγος ἐπαναστάτης, ἀρχηγός μιᾶς θρησκείας, ἕνας θαυματοποιός; Τί σημαίνουν οἱ φράσεις «Υἱός Θεοῦ», Λυτρωτής καί Σωτήρ τοῦ κόσμου, «Ἐγώ εἰμί τό φῶς τοῦ κόσμου», «Ἐγώ εἰμί ἡ ὁδός, ἡ ἀλήθεια καί ἡ ζωή»; Τί σημαίνουν αὐτά τά: ὁ Σαρκωθείς, ὁ Παθών, ὁ Σταυρωθείς, ὁ Ἀναστάς ἐκ νεκρῶν; Τί εἶναι γιά τόν ἄνθρωπο ὁ Χριστός; Ἔτσι χωρίς, λοιπόν, τόν Χριστό δέν κατανοεῖς τίποτα καί ἀπό Ἐκκλησία. Ἅμα δέν ξέρεις τί εἶναι ὁ Χριστός καί δέν πιστεύεις στή θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐπόμενον εἶναι, νά μή γνωρίζεις καί τό τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία. Ὡραιότατα τό διατυπώνει αὐτό ὁ Τερτυλλιανός (2ος αἰ.) «Ecclesia vero Christus» καί ὁ λόγιος Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεύς θά γράψει: «Συμπάσης Ἐκκλησίας στέφανος ὁ Χριστός».

Ἀλλά ἡ ἐποχή μας φέρει τά στίγματα τῆς τυραννίας τοῦ ὀρθοῦ λόγου, τοῦ θετικισμοῦ καί τῆς ἄρνησης καί Χριστός-Ἐκκλησία εἶναι ζητήματα ἀκατανόητα. Ὁ ὀρθός λόγος δέν σέ ἀφήνει νά βιώσεις τό μυστήριο, δέν σοῦ προσφέρει διείσδυση στό χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ὅπου ὁ Χριστός. Ὁ ὀρθολογισμός, ἔπειτα δέν σέ συγκινεῖ ἐσωτερικά. Παραμένεις ἔξω ἀπό τό μυστήριο, ἀμύητος, ἄγευστος, ἀπληροφόρητος, ψυχρός. Τελικά ἡ ψυχή δέν τροφοδοτεῖται, δέν ἐμπνέεται, δέν διδάσκεται, δέν μεταρσιώνεται, δέν ἀποκτᾶ θεογνωσία. Γι' αὐτό καί κουβαλᾶς μιά παρεξηγημένη εἰκόνα γιά τήν Ἐκκλησία καί ἔχεις ἕνα ἀρνητισμό γι' αὐτήν. Κατ' ἀκολουθίαν, ὅταν ὁ Ἀπ. Παῦλος ἐξεικονίζει τήν Ἐκκλησία ὡς «Σῶμα Χριστοῦ», ἔχον κεφαλήν αὐτόν τόν Κύριον καί μέλη τούς πιστούς καί καλεῖ τήν Ἐκκλησία «σῶμα Χριστοῦ» (Κολ. 1,261) αὐτό ὅλο εἶναι ἐντελῶς ἀκατανόητο. Κατά συνέπειαν, ὅλα τά τελούμενα μυστήρια στήν Ἐκκλησία εἶναι ἀκατανόητα, ἀπλησίαστα, πολύ μακρινά ἀπό τόν τεχνοκράτη ἄνθρωπο. Δέν τόν συνέχει τίποτα ἀπολύτως. Πῶς ἔπειτα νά προσεγγίσει καί τό κορυφαῖο Μυστήριο τῆς Θ. Εὐχαριστίας, τήν καρδιά τῆς Ἐκκλησίας, γιατί ὅπως γράφει ὁ Ν. Καβάσιλας: «Ἡ Ἐκκλησία διά τῆς Θείας Εὐχαριστίας σημαίνεται» (PG, 150,452). Τό ὑπερκόσμιο τοῦ Μυστηρίου ἔχει γίνει πλέον ἐγκόσμιο. Ἡ Θεία Λειτουργία εἶναι μία ὡραία τελετή. Ἡ Θεία Κοινωνία ἕνα ἁπλό ἔθιμο. Ὁ ὀρθολογιστής, ὁ ἀμύητος δέν ξέρει τί εἶναι. Θέλει νά κάνει χημική ἀνάλυση. Ἀποϊεροποίηση. Θεωρεῖ ὅτι μπορεῖ νά τήν ἐνσωματώσει σέ κάποια νομική διάταξη, ἕνα θέμα πού εἶναι ἀμιγῶς πνευματικῆς φύσεως, ἄλλης τάξεως, πού ἐκφεύγει, ὑπερβαίνει τά ρευστά ἐπιστημονικά πορίσματα. Βρίσκεται στά interna

corporis τῆς Ἐκκλησίας. Πώς τότε μ’ αὐτό τό σκεπτικό ὁ λογικοκράτης μπορεῖ νά προσεγγίσει τό Ἅγιο Ποτήριο; Καί γιά ποιό λόγο νά τό προσεγγίσει; Ἀδυνατεῖ νά ἀπαντήσει στή πρόσκληση: «Μετά φόβου Θεοῦ, πίστεως καί ἀγάπης προσέλθετε».

Ἀλλ’ ἡ Ἐκκλησία, ἀπό τό βράδυ ἐκεῖνο τοῦ Μυστικοῦ Δείπνου, στό ὑπερῶο, αἰῶνες τώρα, μ’ αὐτή τήν Θεία Κοινωνία, πού εἶναι Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ ἁγιάζει τούς μετέχοντας ἀληθῶς, καί ἀναγεννᾶ καί προσφέρει τήν «ἐν Πνεύματι Ἁγίῳ» ζωή καί καθιστᾶ τούς πιστούς «κοινωνούς θείας φύσεως» (Β’ Πέτρ. 1,4). Στό Ἅγιο Ποτήριο εἶναι ὁ Χριστός, τό «φάρμακον ἀθανασίας» κατά τόν θεοφόρον Ἰγνάτιον (2ος αἰ.), εἶναι τό Ποτήριον τῆς ζωῆς καί ὁ Χριστός οὔτε μολύνει οὔτε μολύνεται. Γι’ αὐτό καί σ’ αὐτόν πρῶτον τόν οἰκονόμο τοῦ θείου Μυστηρίου, τόν λειτουργό ἱερέα, παραγγέλλεται: «Βλέψον ἱερεῦ τόν θυόμενον ἄρτον˙ οὗτος φλόξ ἐστιν οὐχ ποτέ ἐν βάτῳ ἀλλά φλόξ φλογός καί φλογίνη ρομφαία ἅπτοντ’ ἀναιδῶς φλέγγουσα ἱερέα». (Ἀνωνύμου).

Ἔπειτα ἡ Ἐκκλησία, πάντοτε εἶχε κατά νοῦν τούς λόγους τοῦ Ἀπ. Παύλου: « Δοκιμαζέτω ἄνθρωπος ἑαυτόν καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐσθιέτω καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω, ὁ γὰρ ἐσθίων καὶ πίνων ἀναξίως κρῖμα ἑαυτῷ ἐσθίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου» (Α’ Κορ. 11, 28-29) καί ἐπιπροσθέτως, σέ κάθε Θεία Λειτουργία ἀκούγεται τό: «Τάς θύρας, τάς θύρας ἐν σοφίᾳ, πρόσχωμεν» μέ μεγάλη θεολογική – λειτουργική καί ἱστορική σημασία.

Κατ’ ἀναλογίαν, λοιπόν, καί μ’ ὅλα τά ἄλλα ἱερά μυστήρια, τά ὁποῖα ὡς ἑπτά στῦλοι ὑποβαστάζουν τήν ἐν Χριστῷ ζωή μας μεταδίδεται ἡ θεία χάρις. Ἄλλο μεγάλο πνευματικό κεφάλαιο. Ἡ θεία Χάρις! Ἀλλά καί τό πολίτευμα τῆς Ἐκκλησίας ὡς συνοδικό, καθ’ ὅτι κατά τούς σοφούς καί θεοφόρους Πατέρες «Ἐκκλησία συνόδου ὄνομα», ἀποτελεῖ θεόσδοτο ἱερό καταφύγιο πρός ἀσφάλεια κλήρου καί λαοῦ, ὥστε ἀπολύτως νά ἰσχύει τό τοῦ Ἀποστόλου Παύλου «ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη» (Α’ Κορ. 7,24) καί «πάντα εὐσχημόνως καί κατά τάξιν γινέσθω» (Α’ Κορ. 14,40).

Τό πρῶτο, ἐπομένως, συμπέρασμα εἶναι ὅτι ἡ ἐποχή μας ἔχει ἀπόλυτη ἀνάγκη νά αἰσθανθεῖ βαθύτερα καί οὐσιαστικότερα τό νόημα τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος κουρασμένος ἀπό διάφορες ἄγονες θεωρίες καί ἀπό πολλά ψυχρά τεχνοκρατικά καί ὑλιστικά συστήματα ἐπιζητεῖ στό βάθος τοῦ εἶναι του νά λύσει τούς ὑπαρξιακούς του προβληματισμούς καί ἐπιθυμεῖ νά ζεσταθεῖ πνευματικῶς στούς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας. Ἴσως δέν τό λέγει, ἀλλά αὐτός εἶναι ὁ μύχιος πόθος του, καθ’ ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει ἔμφυτη ἀναφορά στό Θεό, ἐκζητεῖ τόν Θεό καί «αἴρει τήν ψυχή του» πρός Αὐτόν.

2ον. Ἡ ἐπικαιρότητα τῆς Ἀπολογητικῆς

Πρόκειται γιά μία λησμονησμένη πτυχή τῆς ποιμαντικῆς τῆς Ἐκκλησίας. Ἀκριβῶς, ἐπειδή ἔχουμε φθάσει σ' ἕνα σημεῖο ἀρνητισμοῦ, ἰσχυρῶν ἀμφισβητήσεων, προκαταλήψεων, ἐπιφανειακῆς γνώσεως τῶν πνευματικῶν θεμάτων καί τῶν μυστηρίων τῆς Ἐκκλησίας ὡς καί τοῦ τελετουργικοῦ αὐτῆς, ἡ χριστιανική Ἀπολογητική ἔρχεται ὡς διακόνημα τῆς μέριμνας καί δεοντολογίας τῆς ζώσης Ἐκκλησίας. Πρόκειται γιά περισπούδαστο ἔργο τό ὁποῖο ἔχει τίς ρίζες του στή Ἐκκλησία τῶν πρώτων αἰώνων.

Πράγματι, μετά τούς Ἀποστολικούς χρόνους ὑπῆρξε ἡ ἱερά ἐκείνη ὁμάδα τῶν χριστιανῶν ἀπολογητῶν, ἡ ὁποία ὑπερασπίστηκε τήν χριστιανική διδασκαλία, ἑρμήνευσε τά ρήματα τοῦ Ἱ. Εὐαγγελίου, ἔδωκε ἀπαντήσεις στά ἐρωτήματα τῶν ἐθνικῶν καί τῶν Ἰουδαίων, διεσαφήνισε παρερμηνεῖες τους, ἀντέκρουσε τίς κατηγορίες καί διαβολές κατά τῶν χριστιανῶν καί ὑπερασπίστηκε τά θεῖα δόγματα. Ἰδιαίτερα, οἱ ἀπολογητές ἀντέκρουσαν τίς διαστροφές καί συκοφαντίες γιά τό Μυστήριο τῆς Θ. Εὐχαριστίας τῶν χριστιανῶν τό ὁποῖο οἱ παρεξηγοῦντες, οἱ ἀρνητές τοῦ χριστιανισμοῦ, τό ἀπέδιδαν σέ Θυέστεια δεῖπνα καί Οἰδιποδείους μίξεις, ὡς ἀναγράφει ἡ ἐκκλησιαστική ἱστορία. Ὑπῆρξε, πράγματι, μία ἐκ τοῦ συστάδην πνευματική πάλη μέ τούς ποικίλους πολεμίους τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας. Ἔτσι ἀνεδείχθησαν σπουδαῖες προσωπικότητες, οἱ χριστιανοί Ἀπολογητές, ὡς ὁ Ἰουστῖνος φιλόσοφος καί μάρτυς, ὁ Κοδρᾶτος, ὁ Ἀριστείδης, ὁ Κλαύδιος Ἀπολλινάριος, ὁ Μιλτιάδης, ὁ ἀθηναῖος Ἀθηναγόρας, ὁ Μελίτων, ὁ Ἡγήσιππος, ἄριστοι γνῶστες τῆς θύραθεν καί τῆς χριστιανικῆς γραμματείας. Βέβαια, ὅπως παρατηρεῖ ὁ Ὠριγένης ἐκτός τῆς μεγάλης παιδείας τῶν Ἀπολογητῶν καί ὁ καθόλου ἄμεμπτος βίος τῶν χριστιανῶν ὑπῆρξε ἡ ὡραιοτέρα καί πειστικοτέρα ἀπολογία στίς πολυειδεῖς κατηγορίες κατά τοῦ χριστιανισμοῦ.

Οἱ Ἀπολογητές αὐτοί δέν πρόσθεσαν τι στή θεία Διδασκαλία, ἀλλά ἀπέκρουσαν κατ' αὐτῆς τίς ἐπιβουλές τῶν ἐθνικῶν καί μάλιστα μέ ἐπιχειρηματολογία ἀπό τήν ἴδια φιλοσοφία τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἀφετηρία τους εἶχαν τήν ἴδια τήν ἑλληνική φιλοσοφία. Δέν τήν ἀπέρριπταν ἀλλά τήν παρέπεμπον στό κριτήριο καί τήν βάσανο τῆς ἀποκεκαλυμμένης θείας διδασκαλίας μέ Πλατωνική διαλεκτική τέχνη. Ἄλλωστε ἡ σύνθεση χριστιανισμοῦ καί ἑλληνισμοῦ ἔδωκε σ' ὅλη τήν ἀνθρωπότητα τόν πλούσιο καρπό της ὡς ὑψηλό εὐεργέτημα γιά ὅλο τόν πολιτισμό.

Ἔτσι καί στίς ἡμέρες μας, μ' ὅλα αὐτά πού ἀκούγονται καί γράφονται, τά ὁποῖα πόρρω ἀπέχουν ἀπό τήν ἀλήθεια τοῦ χριστιανισμοῦ καί τήν διδασκαλία καί παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, ἡ Ἀπολογητική ἐντάσσεται πλέον στό ἱερό χρέος τῶν χριστιανῶν. Προκύπτει, συνεπῶς, ὁπωσδήποτε, ἡ ἀνάγκη νά ἐξηγήσουμε καί βέβαια νά μή δίδουμε, ὡς ἀναφέρει ὁ Ἀπ. Παῦλος, σέ κανένα οὐδεμία ἀφορμή προσκόμματος γιά νά μή γίνει κατά κανένα τρόπο θέμα μομφῆς καί ἐμπαιγμοῦ τό

ἔργο τῆς Ἀπολογητικῆς. «Ἵνα μή μωμηθῆ ἡ διακονία» (Β’ Κορ. 6,3). Ἔπειτα, ὁ βιβλικός λόγος εἶναι σαφής ἐν προκειμένῳ: «Ἕτοιμοι ἀεί πρός ἀπολογίαν παντί τῷ αἰτοῦντι ὑμᾶς λόγον περί τῆς ἐν ὑμῖν ἐλπίδος» (Α’ Πέτρ. 3,15). Ἀξίζει νά ἀποδεικνύουμε ὡς ἔλεγε ὁ Ἰουστῖνος, ὅτι «οὐ κενοῖς ἐπιστεύσαμεν μύθοις, οὐδέ ἀναποδείκτοις λόγοις, ἀλλά μεστοῖς πνεύματος θείου» (Πρός Τρύφ. κεφ. 9). Ὀφείλουμε νά δίδουμε τήν δέουσα ἀπάντηση μέ σύνεση, διάκριση καί πραότητα, νά διορθώνουμε τήν ἀμάθεια καί ἡμιμάθεια, νά ἀποτρέπουμε τήν ἀνευλάβεια καί τήν εὐτραπελία, νά προβάλλουμε τήν σώζουσα ἀλήθεια τῆς χριστιανικῆς ὀρθοδόξου πίστεως, νά ἀναβιβάζουμε τό πνευματικό καί πολιτιστικό ἐπίπεδο καί ἐν τέλει νά ἀφήνουμε τήν προκλητική βέβηλη ἀνάμειξη ἱερῶν μετ’ ἀνιέρων στήν δικαία κρίση τοῦ Θεοῦ. Ἐκεῖνος «πανθ’ ὁρᾶ», γιά νά χρησιμοποιήσουμε «κατ’ ἀναλογίαν» καί «κατ’ οἰκονομίαν» τήν τοῦ Μενάνδρου φράση. Ὁ Κύριος εἶναι «ὁ ὤν, καί ὁ ἦν καί ὁ ἐρχόμενος» (Ἀποκ. 1,4), ζεῖ στό αἰώνιον παρόν καί ὅλα τά βλέπει, καθ’ ὅτι «ὀφθαλμοί Κυρίου μυριοπλασίως ἡλίου φωτεινότεροι ἐπιβλέποντες πάσας ὁδούς ἀνθρώπων καί κατανοοῦντες εἰς ἀπόκρυφα μέρη» (Σοφία Σειράχ 23,19). Καί ἄν δυσκολευόμαστε νά προφέρουμε τήν λέξη «Ἀπολογητική», ὁ ὅρος μαρτυρία, ὀρθόδοξη ἐκκλησιαστική μαρτυρία δηλώνει τό ἴδιο.

3ον. Ἡ ἀνάγκη ἐπανακατήχησης τοῦ λαοῦ.

Αὐτό εἶναι τό τρίτο πνευματικό συμπέρασμα καθ’ ὅτι ὅπως διαπιστώνεται ἡ θρησκευτική καί εἰδικότερα ἡ χριστιανική ἀπαιδευσία ὁδηγεῖ ἀναπόφευκτα στήν ἀνάγκη καί πάλιν νά κατηχηθεῖ ὁ λαός. Ἡ κατήχηση δέν ἀφορᾶ μόνον τήν παιδική ἡλικία. Ἄν στήν ἀρχαία Ἐκκλησία, ἡ κατήχηση τῶν ἐνηλίκων πρό τοῦ βαπτίσματος καί τῆς εἰσόδου στήν Ἐκκλησία διαρκοῦσε ἐπί μία τριετία, πόσο καί μεῖς σήμερα ὀφείλουμε νά λάβουμε σοβαρά ὑπ’ ὄψιν μας τό θέμα Κατήχηση.

Βασικό σημεῖο ἐκκίνησης τῆς Κατήχησης εἶναι ἡ ἐκμάθηση τῶν θεολογικῶν ὅρων καί τῆς ἐκκλησιαστικῆς ὁρολογίας, καθ’ ὅτι παρουσιάζεται ἕνα μεγάλο ἔλλειμμα ἀκόμη καί στοιχειώδους γνώσεως τῶν λέξεων τῆς Ἐκκλησίας. Ὅταν ἡ Ἁγία Γραφή παραμένει κλειστή, ὅταν τά συγγράμματα τῶν θεοφόρων Πατέρων ἀγνοοῦνται, ὅταν δέν ὑπάρχει ἑρμηνευτική προσέγγιση τῶν λειτουργικῶν ὕμνων καί δέν ἐννοοῦμε ἑρμηνεία σέ ἄλλο γλωσσικό ἰδίωμα, ὅταν ἡ σχολική ἐκπαίδευση μακραίνει ἀπό τήν ὀρθόδοξη χριστιανική κατήχηση, τότε, πώς νά μήν πληθαίνουν καί οἱ ἔωλες διατυπώσεις γιά ζητήματα πίστεως; Χωρίς τήν στοιχειώδη γνώση θεολογίας δέν μπορεῖ νά διεξαχθεῖ σοβαρή συζήτηση γιά θέματα πίστεως καί Ἐκκλησίας, καθ’ ὅτι «οὐδέν γάρ πτωχότερον διανοίας ἐκτός Θεοῦ, φιλοσοφούσης τά τοῦ Θεοῦ» (Διάδοχος Φωτικῆς).

Ἔπειτα σήμερα τίποτα δέν εἶναι αὐτονόητο. Ὅλα πρέπει νά διδαχθοῦν ἐξ ἀρχῆς καί πρέπει νά διεξάγεται συζήτηση οὐσίας πλέον καί ὄχι φληναφημάτων. Εὐνόητη

καθίσταται λοιπόν ἡ μείζων σοβαρότητα τοῦ ζητήματος αὐτοῦ τῆς ἐπανακατήχησης τοῦ λαοῦ μας. Καί ἀπό τήν ἄλλη, εἶναι λάθος νά λέγεται ὅτι χριστιανική κατήχηση ταυτίζεται μέ τήν ὀπισθοδρομικότητα καί ὅτι μόνον θρησκευτική οὐδετερότητα εἶναι πρόοδος. Τοὐναντίον, ὁ χριστιανισμός καταφάσκει τήν πρόοδο, εἶναι ἡ ἀληθής πρόοδος, ἐπευλογεῖ τήν ἀνάπτυξη τῆς τεχνολογίας καί κάθε ἐπιστήμης. Ὁ σοβαρός ἐπιστήμονας σεμνύνεται τήν χριστιανική διδασκαλία καί ἐπιθυμεῖ τό φῶς τοῦ Εὐαγγελίου ἀντί τοῦ σκότους τῆς ἄρνησης. Ἔπειτα οἱ ἀρχές τῆς χριστιανικῆς διδασκαλίας εἶναι οἱ βάσεις τῶν ἀνθρωπίνων δικαιωμάτων καί τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν πού πολύ ἀργότερα θεσπίστηκαν σ’ ὅλα τά Συντάγματα τῶν ἐλευθέρων κρατῶν. Ὡς εἶναι γνωστόν βέβαια, μία ἐμμονή σ’ ἕνα ἄκριτο διαφωτισμό καί νέο ὀρθολογισμό δέν εὐνοεῖ προφανῶς τήν χριστιανική κατήχηση, ἀλλά χωρίς χριστιανική παιδεία κτίζουμε ἀπανθρωπία καί ἐξαχρείωση.

Ὡς περιεχόμενο δέ τῆς Κατήχησης θεωροῦμε τήν ἀνάπτυξη καί διασάφηση τῶν ὕψιστων θείων ἀληθειῶν. Κέντρον τῆς Κατήχησης εἶναι ὁ Χριστός, τά ἄλλα ἔπονται. Βασικά θέματα στήν Κατήχηση εἶναι τό θέμα ἄνθρωπος ὡς δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, τό διφυές αὐτοῦ, ἡ ψυχή καί τό σῶμα. Ἔπειτα τά ζητήματα, τί σημαίνει σωτηρία τῆς ψυχῆς, διάβολος, ἁμαρτία, θάνατος, ἀνάσταση, μετά θάνατον ζωή, ποῖος ὁ σκοπός καί τό νόημα τῆς ὕπαρξής μας. Αὐτά ὅλα ἐντάσσονται ἐπακριβῶς στόν ἐπανευαγγελισμό τοῦ λαοῦ μας καί ἔχουν ἄμεση σχέση μέ τήν Χριστολογία, Ἐκκλησιολογία, Σωτηριολογία καί Ἐσχατολογία. Τό θεολογικό κενό πού παρουσιάζεται πρέπει νά καλυφθεῖ. Πρόκειται γιά κεντρικό θέμα καί μάλιστα σέ τέτοιους καιρούς ἄκριτης παγκοσμιοποίησης καί πολυπολιτισμικότητας.

καί 4ον. Ὁ προφητικός λόγος.

Τό τελευταῖο πνευματικό συμπέρασμα εἶναι ἡ θύμηση τοῦ προφητικοῦ λόγου. Ἀλήθεια, γνωρίζει ὁ σύγχρονος ἐκκοσμικευμένος ἄνθρωπος τί σημαίνει προφητικός λόγος; Γνωρίζει ὅτι δέν εἶναι μόνον, ὡς συνήθως νομίζεται, ἡ ἐξαγγελία κάποιου μελλοντικοῦ γεγονότος, ἀλλά ἡ δύναμη τοῦ προφητικοῦ λόγου εἶναι ἡ παροῦσα «ἐν τοῖς πράγμασιν» ἐξαγγελία πνευματικῶν μηνυμάτων, καθ' ὅτι ὁ προφήτης ἔρχεται μέ τόν λόγο του καί κηρύττει, διδάσκει, διαφωτίζει, συμβουλεύει καί «λαλεῖ εἰς οἰκοδομήν καί παράκλησιν καί παραμυθίαν». Ἔτσι ὁ προφήτης παρίσταται ὡς «ἐκριζοῦν καί κατασκάπτειν καί ἀπολλύειν καί ἀνοικοδομεῖν καί καταφυτεύειν» (Ἱερεμ. 1,10). Γι' αὐτό καί ὁ προφητικός λόγος καθίσταται δυσχερής «εἰς ἀκοήν καί ἐφαρμογήν». Δέν προτίθεται νά τόν ἀκούσει ὁ σημερινός ἄνθρωπος. Δέν τόν ἐπιζητεῖ, δέν τόν γνωρίζει ἀλλά καί δέν τόν θέλει. Ὡστόσο, ἡ θύμηση καί στό σημερινό κοινωνικό γίγνεσθαι μ' ὅλη αὐτή τήν περιπέτεια τοῦ φαινομένου τοῦ κορωνοϊοῦ ἔχει τήν σπουδαιότητά της.

Κατ' ἐξοχήν, ὁ προφητικός λόγος, ἔχει μέσα του τήν ἀρχή πού ἀποκαλεῖται «κατ' ἀναλογίαν». Δηλαδή, συνδέει τό παρελθόν μέ τό παρόν καί τό παρόν μέ τό μέλλον. Ὅπως τότε, ἔτσι καί τώρα, «κατ' ἀναλογίαν». Γι' αὐτό καί μία παραπομπή, μία ἀναφορά στόν λόγο τῶν προφητῶν ἔχει ἀξία. Φέρουμε στό προσκήνιο τέσσερις προφητικούς λόγους: α).Ὁ μεγαλοφωνότατος προφήτης Ἡσαΐας στό 24ο κεφάλαιο τοῦ βιβλίου του γράφει: «Ἰδού Κύριος καταφθείρει τὴν οἰκουμένην καὶ ἐρημώσει αὐτὴν καὶ ἀνακαλύψει τὸ πρόσωπον αὐτῆς καὶ διασπερεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας ἐν αὐτῇ... φθορᾷ φθαρήσεται ἡ γῆ... πτωχοὶ ἔσονται οἱ ἐνοικοῦντες ἐν τῇ γῇ καὶ καταλειφθήσονται ἄνθρωποι ὀλίγοι... καί πέπαυται εὐφροσύνη... καθ' ὅτι ἡ γῆ ἠνόμησε διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτήν ὅτι παρήλθοσαν τὸν νόμον καὶ ἤλλαξαν τὰ προστάγματα». Καί ὅλα αὐτά εἶναι θεϊκή ἀπόφαση, «τό γάρ στόμα Κυρίου ἐλάλησε ταῦτα». Ὅμως, παρά τήν ἀνομία καί τήν ἀποστασία ἀπό τό Θεό, συνεχίζει ὁ προφήτης στόν στίχο 16 καί γράφει ὅτι ὑπάρχει «ἐλπίς τῷ εὐσεβεῖ», μέ ὅποια εὐεργετικά ἀποτελέσματα ἔχει τοῦτος ὁ λόγος. β). Ὁ ἄλλος προφητικός λόγος εἶναι ἀπό τόν Ὡσηέ. Γράφει πολύ χαρακτηριστικά: «Ἀκούσατε λόγον Κυρίου, υἱοί Ἰσραήλ, ὅτι κρίσις τῷ Κυρίῳ πρός τούς κατοικοῦντας τήν γῆν διότι ὄντι ἐστιν ἀλήθεια, οὐδέ ἔλεος, οὐδέ ἐπίγνωσις Θεοῦ ἐπί τῆς γῆς.... ἀκούσατε ταῦτα ἱερεῖς καί προσέχετε οἶκος Ἰσραήλ καί οἶκος τοῦ βασιλέως, ἐνωτίζεσθε διότι πρός ὑμᾶς ἐστι τό κρῖμα... καθ' ὅτι «Κύριον ἐγκατέλιπον» (κεφ. δ' καί ε').

Στόν λόγο αὐτό εἶναι πολύ ἐμφαντικά ἀπό τήν μία πλευρά ἡ διαπίστωση γιά τήν μή κατανόηση τοῦ θείου θελήματος καί ἐγκατάλειψη τοῦ Θεοῦ καί ἀπό τήν ἄλλη, ἡ σπουδαία προτροπή τοῦ προφήτου γιά τήν προσεκτική ἀκρόαση καί ἀποδοχή τοῦ λόγου του. Ἐν προκειμένῳ, τό ρῆμα «ἐνωτίζεσθε» εἶναι πολύ δυνατό.

Οἱ ἑπόμενοι προφητικοί λόγοι ἐπακριβῶς ὁμιλοῦν γι' αὐτή τήν περιφρόνηση τῶν

θείων ἐντολῶν, τήν ἀπομάκρυνση ἀπό τήν ἀλήθεια, τήν ἀσέβεια, καί ἠθική διαστροφή τῶν ἀνθρώπων μέ συνέπεια τήν ἐρήμωση καί τήν θλίψη ὡς παιδαγωγία Θεοῦ. γ). Ὁ προφήτης Ἰεζεκιήλ γράφει: «Ἐρημίαν αἰώνιον θήσομαί σε καί αἱ πόλεις σου οὐ μή κατακοιθῶσιν ἔτι καί ποιήσω σοί κατά τήν ἔχθραν σου» (κεφ. λε’). δ). Ὁ δέ προφήτης Ἱερεμίας τονίζει: «Τί εὕροσαν οἱ πατέρες ὑμῶν ἐν ἐμοί πλημμέλημα, λέγει Κύριος, ὅτι ἀπέστησαν μακράν ἀπ’ ἐμοῦ καί ἐπορεύθησαν ὀπίσω τῶν ματαίων καί ἐματαιώθησαν… πάντες ὑμεῖς ἠσεβήσατε καί πάντες ὑμεῖς ἠνομήσατε… καί ἐλάλησα πρός ὑμᾶς καί οὐκ ἠκούσατέ μου καί ἐκάλεσα ὑμᾶς καί οὐκ ἀπεκρίθητε… καί ἀπορρίψω ὑμᾶς ἀπό προσώπου ὅτι εἰς ἐρήμωσιν ἔσται πᾶσα ἡ γῆ». (κεφ. β’, ζ’). Ἀλλά καί συμβουλεύει: «Ἐπιστράφητε, υἱοί, ἐπιστρέφοντες καί ἰάσομαι τά συντρίμματα ὑμῶν, ἰδού δοῦλοι ἡμεῖς ἐσόμεθά σου ὅτι σύ Κύριος ὁ Θεός ἡμῶν εἶ… καί εὐλογημένος ὁ ἄνθρωπος, ὅς πέποιθεν ἐπί τῷ Κυρίῳ» (κεφ. γ’ καί ιζ’).

Θύμηση, λοιπόν, τοῦ προφητικοῦ λόγου γιά τήν ἀπεμπόληση τοῦ Θεοῦ, τήν ἐρημία καί τόν θρῆνο ἀλλά καί τήν δυναμική τῆς μετάνοιας καί ἐπιστροφῆς στήν παιδαγωγοῦσα φιλανθρωπία Του. Καί τό ζήτημα σήμερα εἶναι ὅτι ἀποφεύγουμε νά μιλᾶμε ἱκανῶς γιά ἁμαρτία καί γιά μετάνοια. Ἀλλ’ οἱ προφητικοί λόγοι ὑπάρχουν καί ἀσφαλῶς καί οἱ πνευματικοί νόμοι λειτουργοῦν.

*

Συνελόντ’ εἰπεῖν, αὐτά τά τέσσερα πνευματικά συμπεράσματα ἤτοι: Τό ἐρώτημα τί εἶναι Ἐκκλησία, ἡ ἐπικαιρότητα τῆς χριστιανικῆς Ἀπολογητικῆς, ἡ ἀνάγκη τῆς ἐπανακατήχησης τοῦ λαοῦ καί ἡ ἐπικαιρότητα τοῦ προφητικοῦ λόγου φέρουν ἐνώπιον ὅλων μας, τήν προτροπή τοῦ Ἀποστόλου τῶν Ἐθνῶν Παύλου γιά ἐπίγνωση τοῦ θείου θελήματος «ἐν πάσῃ σοφίᾳ καί συνέσει» (Κολ. 1,9). Ἰσχύει ἀπόλυτα ἡ βιβλική παρότρυνση: «Ἀλήθειαν κτῆσαι καί μή ἀπώσει σοφίαν καί παιδείαν καί σύνεσιν» (Παροιμ. 23,23) καί τέλος μή λησμονηθεῖ τό ρῆμα Κυρίου: «Τά ἀδύνατα παρ’ ἀνθρώποις δυνατά παρά τῷ Θεῷ ἐστίν» (Λουκ. 18,27).

Ἴσως, στούς καιρούς μας, οἱ λόγοι τοῦ τελευταίου βιβλίου τῆς Ἁγίας Γραφῆς νά εἶναι ἐξαιρετικά ἐπίκαιροι: «Ὁ ἀδικῶν ἀδικησάτω ἔτι καί ὁ ρυπαρός ρυπαρευθήτω ἔτι καί ὁ δίκαιος δικαιοσύνη ποιησάτω ἔτι. Ἰδού ἔρχομαι ταχύ… καί μακάριοι οἱ ποιοῦντες τάς ἐντολάς» (Ἀποκ. κβ’, 11-12, 14).